

Jag vill – Du vill inte...

Utdrag ur Pat Patfoorts texter, fritt översatta till svenska

Många av världens våldsamma konflikter och krig inträffar i situationer där två eller flera grupper med olika etnisk och kulturell bakgrund konfronteras med varandra.

Även på individnivå hamnar människor om och om igen i svårigheter och konflikter när de möter skillnader i åsikter, intressen, vanor, värderingar eller känslor. Detta händer inom familjen, på arbetsplatsen, på möten, i grannskapet, på gatan. Det kan verka svårt att hitta vägar att hantera människors olikheter på sätt som inte skapar stress, ilska, våld, smärta och sorg. Men det finns många olika sätt att hantera olikheter. Grovt kan vi göra en indelning mellan å ena sidan destruktiva och våldsamma sätt, och å andra sidan konstruktiva och ickevåldsiga sätt.

Det vanliga sättet att hantera dessa skillnader är det som baseras på **Major/minor-modellen** (överläge/underläge) **eller M/m-modellen**. varje sida försöker framställa det som utmärker ens egna beteenden, åsikter, etc som bättre än den andres. Varje sida försöker "få rätt", dominera, vinna. Varje sida försöker försätta sig själv i M-position och den andre i m-position.

Konsekvenserna av detta blir någon av **våldets tre mekanismer**

- attack gentemot den person som först försatte sig själv i M-position
- attack gentemot en tredje person, eller "våldskedja"
- attack gentemot sig själv

Det är **självbevarensedriften/överlevnadsinstinkten**, som får oss att vilja ta oss ur m-positionen. Behovet att skydda och försvara sig själv finns hos alla. Däremot är det inte människans inneboende natur att göra detta genom att följa M/m-modellen. Denna modell är bara *en* möjlig väg för att uppnå självbevarelse. Vid första anblicken verkar vara den enklaste, och förmodligen den som i de flesta samhällen undervisas i från barndomsåren och därefter fortsätter att byggas upp och näras på alla tänkbara sätt.

En annan väg att hantera utgångssituationen med två olika positioner är att använda sig av **Equivalency-modellen** (likvärdighet) **eller E-modellen**. Denna modell utgör grunden för ickevåld. Samtidigt svarar modellen upp mot människans behov av självbevarelse. E-modellen gör det möjligt för oss att ta oss ur m-positionen, att försvara och skydda oss själva, men inte på någon annans bekostnad, inte emot någon, inte attackerande.

Så det är inte *aggression* som finns som en oundviklig inneboende del av människan, utan det som ligger till grund för aggressionen - *instinkten till självbevarelse*.

Den konstruktiva vägen att hantera olikheter och konflikter

Två parter har olika åsikter - de är oense. När M/m-modellen används kallas situationen "konflikt".

För att förstå hur E-modellen utvecklas jämför vi med de instrument som används i Major-minor-systemet. I M/m-modellen används argument. De läggs fram för att försöka få rätt, för att vinna. Det finns tre viktiga typer av argument.

1 positiva argument, som man lägger fram kring sin egen ståndpunkt för att förflytta sig själv uppåt mot M-positionen;

2 **negativa argument**, som man lägger fram kring den andres ståndpunkt för att trycka ner den andre mot m-positionen;

3 **destruktiva argument**, som man lägger fram kring den andres person för att trycka ner den andre än mer mot m-positionen. Bland denna typ av argument återfinns rasistiska, åldersdiskriminerande och sexistiska kommentarer. Sätt på vilken den andre skiljer sig - hudfärg, ungdom eller ålder, kön - läggs fram som något negativt och används för att nedvärdera den andres ståndpunkt.

Argumenten stimulerar konflikten att eskalera. Båda parter använder vad helst de kan finna som gör deras egen åsikt starkare i relation till den andres, och som bidrar till att övervinna den andres ståndpunkt.

I kontrast till detta använder sig E-modellen av fundament (underlag, grund, bas) - inte av argument. Fundament utgör skälen till varför respektive part har sin aktuella åsikt - de motivationer, behov, känslor, intressen, mål och värderingar som ligger bakom åsikten.

Dessa skäl kan antingen vara av intellektuell, rationell eller av känslomässig natur. De blir synliga genom att ställa frågan "Varför?". "Varför har jag denna åsikt?" "Varför har den andre sin aktuella åsikt?" Genom att utforska fundament i E-modellen, får man möjlighet att förstå konflikten på djupet istället för att fastna i M/m-modellens mönster av att nära konflikten på ytan. Åsiktsskillnaders fundament uttrycks ofta inte. Parterna kanske inte ens är medvetna om dem. Ändå är de närvarande i konflikten, och att identifiera dem är nödvändigt.

Att lösa en konflikt

Oenighet hanteras på helt olika sätt av M/m-modellen och E-modellen. Med M/m-modellen finns bara två möjligheter. Antingen har jag eller du rätt. Varje gång vi försvarar oss gör vi det på ett attackerande sätt, vilket i sin tur provocerar någon annan att försvara sig - återigen attackerande, vilket återigen provocerar oss eller någon annan. Och så fortsätter det.

E-modellen däremot, leder oss till ett oräkneligt antal lösningar som ett resultat av ett tankesätt som överskrider den tvådimensionella begränsningen. Lösningarna skapas genom förståelse av samtliga fundament som är involverade i konflikten för båda parter.

Det viktigaste vid konfliktlösning enligt M/m-modellen är att hitta en lösning. Däremot är det processen med vilken man hittar lösningen som är det viktigaste vid tillämpning av E-modellen. Personerna i konflikt går in i den processen genom att blotta båda parter fundament - med lika mycket erkännande av och respekt för motpartens som sina egna - och därefter följa en serie steg i riktning mot lösning.

Förändring mot ickevålds-konflikthantering ett exempel på personlig nivå

Två grannar har ett problem angående djur Birger har djur på sin gård, men Tom vill inte att han ska ha dem där.

Birger tänker och säger till sin granne, eller säger om honom till andra människor.

1) "Finns det något vackrare än att ha djur?", "Man får mer kärlek från ett djur än från en människa", "Det är viktigt att barn lär sig hantera djur", "Jämför man hans barn med våra, kan man se vilken god effekt dessa djur har haft på våra barn", "För att bli hel som människa är det viktigt att ha djur omkring sig", "Det är en så skön känsla att producera egen mjölk och egna ägg" (positiva argument).

2) "Ett liv utan djur omkring sig är inget liv", "Fanns det inga djur skulle han inte ha något att äta", "Det skulle vara fruktansvärt tyst utan djur - som en kyrkogård

här" (negativa argument).

3) "Han är inte mänsklig", "Han är alltid så konstig", "Han har inga känslor", "Han är så självisk - tänker bara på sig själv", "Se bara hur han betar sig ihop med sina barn! Stackars dem..." (destruktiva argument).

Tom å sin sida tänker och säger till sin granne, eller säger om honom till andra människor

1) "Det är så skönt att ha det tyst kring ett hus", "Då kan man åtminstone höra sin egen musik!", "Det är mycket enklare att hålla rent utan djur" (positiva argument).

2) "Dessa djur är så smutsiga. De luktar förfärligt! ", "De för med sig sjukdomar. "De utgör en fara. ", "De för så mycket oväsen". "de stör hela grannskapet.". (negativa argument).

3) "Han bryr sig inte om att vi inte kan sova. Han tänker bara på vad han själv vill!" "Han påstår att han älskar sina djur, men titta hur han behandlar dem. Han slår dem. Han skadar dem!", "Han själv är så smutsig - jag undrar om han någonsin tar en dusch eller ett bad" (destruktiva argument).

Birger och Tom försätter varandra i m-position inte bara med ord utan också på mängder av icke-verbala sätt - blickar, gester, attityder, leenden. De gör mer och mer för att försätta varandra i m-position, och hamnar allt mer i en eskalering av konflikten. Det blir krig mellan grannarna.

För att transformera denna relation från M/m-modellen till E-modellen, måste Birger och Tom sluta att tänka och tala utifrån argument, och istället börja utgå ifrån fundament.

Vilka skulle då dessa fundament kunna vara?

I arbetet med att få fram och att formulera fundament, krävs att särskilda instruktioner följs.

Birger - Jag vill ha djur

1. Jag har alltid varit van att leva ihop med djur.
2. Utan djur omkring mig skulle jag gå miste om en massa saker. Jag skulle känna mig vilsen.
3. Jag älskar att kunna ge vår egen mjölk till våra barn.
4. Jag behöver lite extra inkomst.
5. Det känns bra för mig när jag har djur omkring mig.
6. Jag känner mig glad när jag kan ge gödsel till bönderna.
7. Det skulle kännas hemskt för mig om mina barn inte skulle bli vana att leva med och hantera djur.

Tom - Jag vill inte att du ska ha djur

1. Jag är rädd att de ska förstöra mina växter.
2. Jag har aldrig varit van att leva ihop med djur.
3. Det känns bra för mig att ha mycket grönt omkring mig.
4. Jag känner mig störd av djurens läten.
5. Jag ogillar djurs lukt.
6. Jag är rädd att djuren ska skada mina barn.
7. Jag är orolig för att min barn ska bli allergiska.

Vi kan se att dessa två sätt att tänka och tala är fundamentalt olika: en förändring från negativ kritik och fördömande av den andre och dennes åsikt, till öppenhet, förståelse och acceptering av den andre och av sig själv. Relationen parterna emellan blir totalt annorlunda.

Hur kan Birger och Tom få en sådan förändring till stånd? Huvudsakligen genom att bli medvetna om konsekvenserna av att tänka och handla enligt M/m-modellen, och genom att lära sig HUR de praktiskt kan gå till väga för att relatera till varandra enligt E-modellen.

Hur skulle lösningar på denna konflikt kunna se ut? I E-modellen finns det vanligtvis flera möjliga lösningar. Och en lösning består vanligen inte av en del, utan av en kombination av flera olika delar som tillsammans tillfredsställer de inblandade parternas alla fundament. I detta fall skulle LÖSNINGEN, d.v.s de olika del-lösningarna ihop, kunna vara

1. Djuren sätts i en inhägnad, på den sida av Birgers hus som inte gränsar mot Toms;
2. och Tom hjälper Sidi att bygga inhägnaden;
3. och de visar båda varandra medkänsla - ifall Sidis inhägnad går sönder eller en av Toms plantor blir förstörd - och de till och med hjälper varandra att reparera skadan;
4. och de uttrycker båda sin uppskattning över vad den andre gör för dem, och för hur den andre gör det;
5. och genom att kommunicera på ett annat sätt lär de så sakteliga känna varandra bättre, och börjar se på varandra på ett annat sätt, och känner sig överlag bättre till mods med varandra som grannar.

Över hela världen finns det mängder av konflikter mellan å ena sidan uppfödare/ herdebefolkningar och å andra sidan jordbrukare/bofasta. De befinner sig i M/m-position gentemot varandra, och relaterar till varandra utifrån M/m-modellen, vilket får konflikten att eskalera. Fundament liknande Birger och Toms finns med som en del i dessa konflikter.

Om människor som Birger och Tom skulle arbeta för att förändra sina konflikter från M/m-systemet till E-systemet, skulle detta utgöra en bas för förändring av det samhälle de lever i. Och ju mer människor gör detta - ju mer vi alla arbetar på att förändra våra konflikter från M/m-systemet till E-systemet - desto mer kommer vi att förändra våra samhällen och vår värld från negativa fördömanden och fördomar till respekt och tolerans, från våld och krig till harmoni och fred.